

Uudenmaan liitto
Nylands förbund

Lausunto

1 (5)

Pvm 21.8.2012

Dnro 172/03.07.03/2012

Aluekehittäminen/ Vihavainen Rosa

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Osoite

Lausuntopyyntö OKM/77/040/2011: 22.5.2012

Lausunto opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmän raportista ja ehdotuksista Toiminnallista ruotsia – lähtökohtia ruotsin opetuksen kehittämiseksi toisena kotimaisena kielenä

Taustaa

Ruotsin kielen osaaminen on heikentynyt ruotsin opintojen vähentymisen myötä 1970-luvulta lähtien. Tämä johtuu mm. siitä, että kunnissa kielten opiskelun tarjontaa on karsittu ja englannin opiskelu on ruotsin sijaan yleistynyt. Ylioppilastutkinnossa toisesta kotimaisesta on tullut vapaaehtoinen aine vuonna 2004, minkä seurauksena motivaatio ruotsin kielen opiskeluun on oletettavasti laskenut, mikä näkyy ruotsin ylioppilaskokeissa kirjoittaneiden määrän laskuna.

Toiminnallinen ja käytännönläheinen opetus ovat hyviä lähtökohtia opetuksen kehittämiseksi. Asenteisiin vaikuttaminen on vaikeaa ja tunnetusti hidasta. Osoittamalla ruotsin osaamisen hyödyllisyys, laadukkaalla opetuksella eli tekemällä oppimisesta helppoa, painottamalla opetuksessa käytännön osaamista ja levittämällä kulttuurin tuntemusta, voidaan edistää myönteistä suhtautumista kieleen. Esimerkiksi yksi keino motivaation kasvattamiseksi ja kielitaidon kohentamiseksi on vaihto-opiskelu, johon tulee antaa mahdollisuudet ja kannustaa kouluissa aktiivisesti.

Ruotsin kielen kehittämisessä on huomioitava kielellisten oikeuksien toteutuminen, mutta toisaalta myös kielen osaamisvaatimusten kohtuullisuus väestön enemmistön ja toisaalta maahanmuuttajien kannalta.

Raportin johdannon mukaan ruotsinkielisten palveluissa nimenomaan Etelä-Suomessa on paljon parannettavaa. Uudellamaalla ruotsilla onkin vahva asema: koko maan ruotsinkielisistä Uudellamaalla asuu lähes puolet (46 prosenttia) ja maakunnassa on useita kaksikielisiä kuntia, joissa on turvattu julkisten palveluiden saaminen väestön omalla äidinkielellä. Uudellamaalla ruotsinkielisten osuus on korkein Raaseporissa (66 prosenttia) ja Inkoossa (55 prosenttia). Ruotsinkielisten osuus on korkea myös Hangossa, Kauniaisissa, Siuntiossa, Lapinjärvellä,

Uudenmaan liitto | Nylands förbund

Esterinportti 2 B | 00240 Helsinki
Estersporten 2 B | 00240 Helsingfors
puh. | tfn +358 (0)9 4767 411 | fax +358 (0)9 4767 4300
toimisto@uudenmaanliitto.fi | www.uudenmaanliitto.fi

Dnro 172/03.07.03/2012

Loviisassa, Porvoossa ja Sipoossa. Oman ruotsinkielisen väestön suuren osuuden lisäksi ruotsin osaamisella on erityinen merkitys Länsi- ja Itä-Uudellamaalla kaksikielisen rannikon vuoksi. Myös muiden Pohjoismaiden läheisyys ja hyvä saavutettavuus lisää ruotsin osaamisen merkitystä Uudellamaalla.

Ruotsin kielen taito on erityisen tärkeä peruspalveluissa; koulutus-, sosiaali- ja terveysaloilla työskenteleville henkilöille. Raaseporissa on ollut vaikeuksia rekrytoida riittävästi ruotsia osaavia työntekijöitä sosiaali- ja terveysalalle, jonne on työvoimapulan takia rekrytoitu runsaasti ruotsia osaamattomia maahanmuuttajia. Kunnassa onkin jouduttu paikkaamaan ruotsinkielisten palveluiden tuottamista ostopalveluilla. Puutteen ruotsinkielentaitoisesta työvoimasta sosiaali- ja terveysalan perustehtävissä (kuten lähihoitaja) ennakoidaan tulevaisuudessa kasvavan. Ostopalveluihin tukeutuminen omia palveluita paikkaavana ratkaisuna ei ole pidemmän päälle tarkoituksenmukaista, eikä äidinkielenään ruotsia puhuvaa työvoimaa todennäköisesti ole riittävästi saatavilla. Siksi on taattava myös ruotsia toisena kotimaisena kielenä puhuvien ruotsin kielen taito osana ammattikoulutusta ja mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan täydennyskoulutuksena. Maahanmuuttajille ruotsin kielen opiskelu toisena vieraana kielenä suomen lisäksi voi olla lähtökohdista riippuen liian vaativaa, mutta työssään ruotsin kieltä tarvitseville maahanmuuttajille olisi järjestettävä täydentävää kielikoulutusta.

Uudellamaalla on myös pulaa pätevistä ruotsinkielisistä, samoin kuin suomenkielisistä lastentarhanopettajista. Lähivuosina lastentarhanopettajia jää paljon eläkkeelle, mikä pahentaa työvoimapulaa entisestään. Ongelmaan on jo kiinnitetty huomiota ja Helsingin yliopistossa on aloitettu ruotsinkielinen lastentarhanopettajakoulutus vuonna 2011, aiemmin ruotsinkielistä yliopistotaseista koulutusta oli vain Åbo Akademiassa. Lastentarhanopettajien kielitaitoon kaksikielisissä kunnissa tulee kiinnittää huomiota ja tarjota mahdollisuus riittävän laajoihin ruotsin kielen opintoihin osana suomenkielistä lastentarhanopettajakoulutusta.

Työryhmän ehdotukset ruotsin kielen osaamisen kehittämiseksi ovat periaatteessa hyviä, mutta osa ehdotuksista jää melko abstraktille tasolle, niiden vieminen käytäntöön vaatisi oman suunnitteluprosessinsa. Ehdotusten toteuttaminen vaatii taloudellisia resursseja, eikä kaikkien ehdotusten toteuttaminen välttämättä ole realistista, ottaen huomioon kuntien taloudellisen tilanteen ja paineet säästöihin, jotka paljolti kohdistuvat juuri sivistystoimeen.

I Toimenpide-ehdotukset koulutusjatkumon periaatteen ja yhdenvertaisen oppimisen turvaamiseksi

Työryhmä nostaa esiin ruotsin opiskelun keskeisenä ongelmakohtana eri koulutusasteiden nivelvaiheet, siirryttäessä perusopetuksesta toiselle asteelle ja sieltä korkeakouluihin. Mikäli ruotsin osaaminen on puutteellista eikä yllä opetussuunnitelmassa määritellylle tasolle, ongelma korostuu seuraavalle koulutustasolle siirryttäessä, jos opiskelija on osaamiseltaan opetuksen lähtötasoa alhaisemmalla tasolla. Riittämättömien kieliopintojen negatiivinen vaikutus siis kumuloituu koulutusasteelta toiselle. Tämä on vastoin koulutusjatkumon periaatetta ja voi hankaloittaa yksilön opintojen etenemistä. Ongelma ei tosin koske pelkästään ruotsin osaamista, vaan muitakin oppiaineita.

Korkeakouluissa lienee perustellusti melko suurta alakohtaista ja alueellista vaihtelua sekä ruotsin osaamisvaatimusten että osaamistason

Dnro 172/03.07.03/2012

kohdalla. Ruotsin kielen osaamisen tarve vaihtelee sekä alueellisesti että alakohtaisesti. Usein osaamisvaatimukset voivat käytännössä olla melko alhaiset ja muodolliset, eikä niiden täyttäminen muodostu opintojen esteeksi suurimmalle osalle lukion suorittaneista opiskelijoista. Kuitenkin raportin mukaan viidennes kaikista opiskelijoista ei pysty täyttämään kielitaitovaatimuksia. Yksi epäkohta myös on, että usein **ruotsin opintojen yhteys varsinaiseen tutkintoon jää ohueksi**, koska ruotsin kurssit suoritetaan tyypillisesti irrallisena jaksena opintojen lopuksi tai alussa. Kielitaitovaatimuksista voi tulla ongelma niille ammattikorkeakoulujen opiskelijoille, joilla ei ole ylioppilastutkintoa (noin 15 prosenttia amk-opiskelijoista). Heidän osaamistasonsa on erilaisesta koulutushistoriasta johtuen lähtökohtaisesti alhaisempi. Myös korkeakouluissa opiskelevien **maahanmuuttajien, jotka eivät ole opiskelleet ruotsia aiemmin, on vaikea täyttää korkeakoulujen ruotsin kielen osaamisen vaatimuksia**.

Työryhmän ehdotus 3 ruotsin opetuksen varhentamisesta on jo päätetty toteuttaa perusopetuksen tuntijakouudistuksessa. Uudessa tuntijaossa, joka tulee voimaan 2016, B1-kielen opetusta varhennetaan vuodella alkamaan peruskoulun 6. luokalla.

Ehdotus 4 ruotsin kielen ja kulttuurin integroimisesta muihin oppiaineisiin alaluokilla, jää raportissa esitettynä abstraktiksi. On epäselvää, miten sen toteuttaminen olisi nykyisillä resursseilla mahdollista. Toisen kulttuurin opettamisen yhdistäminen muihin oppiaineisiin alaluokilla oppilaalle ymmärrettävässä muodossa, ilman että varsinaisen oppiaineen oppiminen kärsii, on haastava tehtävä.

Ehdotus 5, jonka mukaan ammatillisessa koulutuksessa ruotsin opiskelun tulisi olla käytännönläheistä, on hyvä lähtökohta. Mikäli mahdollista ja ammatin kannalta relevanttia, **ruotsin opiskelua voidaan liittää työssäoppimiseen ja harjoittelujaksoihin**. Työssäoppimisen osana ruotsin kielen käyttö on parhaimmillaan luontevaa ja osaamisen hyödyllisyys käy ilmeiseksi opiskelijalle, mikä lisää motivaatiota.

Ehdotus 7 korkeakoulujen osittain yhteisestä koulutustarjonnasta, jonka avulla voitaisiin lisätä ruotsin valinnaisia opintoja, voi innostaa pientä osaa opiskelijoista ruotsinkielisiin opintoihin erityisesti ruotsinkielisillä paikkakunnilla. **Oppilaitosten koulutustarjonnan yhtenäistäminen** on joka tapauksessa askel oikeaan suuntaan osana koulutustarjonnan monipuolistamista joustavien, yksilöllisten opintopolkujen muodostamiseksi ja työelämän tarpeita paremmin vastaavan koulutuksen kehittämiseksi.

II Toimenpide-ehdotukset opetussuunnitelmien ja -menetelmien kehittämiseksi

Työryhmä ehdottaa opetussuunnitelmien ja -menetelmien kehittämistä **oppijälähtöisesti**, minkä kautta pyritään vaikuttamaan mm. asenteisiin ruotsin opiskelua kohtaan. Raportissa ei kuitenkaan tuoda esiin, miten oppijälähtöisyyttä käytännössä toteutettaisiin, joten ehdotus jää lähinnä idea-aihioksi. Ehdotusten toimeenpano voi vaatia opettajilta enemmän aikaa oppituntien valmisteluun, mikä on huomioitava opettajantyön tuntimäärissä, muuten toteutuminen ei ole mahdollista. Asenteisiin vaikuttaminen on motivaation saavuttamiseksi tärkeää, mutta myös vaikeaa. Toiminnallisuuden korostaminen toimenpide-ehdotuksessa 9, jossa kielenopetus kiinnittyy oppilaan arkeen, on hyvä lähtökohta opiskelun mielekkyyden näkökulmasta, jotta oppilas tai opiskelija kokisi opiskelun itselleen tarpeelliseksi.

Dnro 172/03.07.03/2012

Ehdotuksen 10 **digitaalinen oppimisympäristö** tukee toteutuessaan oppimista. Digitaalisen tekniikan hyödyntämisestä oppimisessa on jo hyviä kokemuksia erilaisissa hankkeissa. Sähköisten ratkaisujen ja palveluiden käyttäminen on tullut osaksi arkipäiväämme ja opiskelun mielekkyyden ja toiminnallisuuden takia sen käyttäminen on perusteltua, mutta käytännössä ehdotuksen toteutuminen riippuneen koulutuksen järjestäjän resursseista, joita ei välttämättä ole riittävästi uuden tekniikan hankkimiseen.

Myös ehdotus 11 kielikylpyopetuksen opetussuunnitelmasta, jossa **varhaiskasvatuksen kielikylpy huomioidaan perusopetuksessa**, on järkevä, jotta kielikylvyssä omaksuttu osaaminen ei mene hukkaan, vaan sitä hyödynnettäisiin myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen jälkeen. Uudenmaan liitto pitää tärkeänä myös ehdotusta 14, eli **opettajankoulutuksen harjoittelun monipuolisuutta**. Harjoittelu on olennainen osa laadukasta suomalaista opettajankoulutusta ja luo pohjan opettajan työn käytänteille. Harjoittelussa opitut tiedot ja teoria tuodaan käytäntöön ja vaikutetaan tulevan opettajan jokapäiväisessä työssä käyttämiin työtapoihin. Opetuksen laadulla on yhteys myös oppilaan kiinnostukseen ja motivaation kieltä kohtaan, joten harjoittelulla on vaikutuksia myös siltä kannalta.

III Toimenpide-ehdotukset maahanmuuttajien ruotsin kielen oppimisen kehittämiseksi

Kuten kantaväestöllä, myös maahanmuuttajilla ruotsin kielen osaaminen on heikompaa seuduilla, joilla ruotsinkielisen väestön osuus on erittäin pieni tai olematon. Maahanmuuttajien ruotsin oppimista koskevat ehdotukset ovat Uudellemaalle erityisen tärkeitä, koska noin puolet kaikista Suomen maahanmuuttajista asuu Uudellamaalla. Kuntien välillä on kuitenkin suuria eroja, enemmistön keskittyessä pääkaupunkiseudulle. Pääkaupunkiseudulla on myös maamme korkeakoulujen keskittymä, jossa lienee siten parhaat mahdollisuudet maahanmuuttajien ruotsin kielen kehittämiseen korkeakoulutasolla.

Lähtökohtana on, että maahanmuuttajilla on samat mahdollisuudet koulutukseen kuin suomalaisillakin. Ruotsin kielen osaaminen parantaa maahanmuuttajien työmarkkina-asemaa ja mahdollistaa toimimisen myös niissä ammateissa, joissa ruotsin osaaminen on välttämätöntä. Maahanmuuttajien kohdalla olisi tutkittava mahdollisuuksia lisätä resursseja molempien kotimaisten kielten opetukseen ammatillisessa koulutuksessa ja ammattikorkeakouluissa sellaisilla aloilla ja alueilla, joissa se on tarpeellista.

Maahanmuuttajien koulutusta koskevista ehdotuksista tärkein on ehdotus 18, eli **mahdollisuus aloittaa ruotsin opiskelu toisen asteen oppilaitoksessa B3-kielenä**. Mahdollisuus on koulutusjatkumon periaatteen mukaista ja sillä paikattaisiin ruotsin kielen aiempien opintojen puutteesta aiheutuvaa katkosta. Maahanmuuttajissa on suuri työvoimapotentiali, mutta heillä on huomattavasti kantaväestöä suurempi syrjäytymisvaara puutteellisen kielitaidon takia ja he ovat siksi myös kantaväestöä heikommassa asemassa työmarkkinoilla. Mahdollisuus ruotsin kielen oppimiseen asettaa maahanmuuttajat tasa-arvoisempaan asemaan suomalaisten kanssa työmarkkinoilla. Ruotsin kielen osaamisvaatimukset olisi kuitenkin pidettävä kohtuullisina – suomen kielen oppiminen on ensisijaista, ruotsin kielen oppiminen on tarkoituksenmukaista vasta, kun suomen kielen hallinta on riittävän hyvällä tasolla. Maahanmuuttajien kohdalla kaksikielisyys tarkoittaa oman

Dnro 172/03.07.03/2012

äidinkielen ja sen lisäksi suomen tai ruotsin kielen hallintaa, toinen kotimainen kieli puolestaan opitaan toisena vieraana kielenä. Julkisella sektorilla kuntien olisi määriteltävä viran haettavaksi julistamisen yhteydessä tarvittava kielitaito mahdollisimman hyvin käytäntöä vastaavaksi, jotta ruotsin taitoa ei vaadittaisi, mikäli sitä ei todellisuudessa työssä tarvita. Tämä edesauttaisi ruotsia osaamattomien maahanmuuttajien työllistymistä julkiselle sektorille, virkoihin jotka eivät käytännössä edellytä ruotsin taitoa.

UUDENMAAN LIITTO

Juha Eskelinen
Johtaja, aluekehittäminen

Rosa Vihavainen
Erityisasiantuntija, koulutus ja osaaminen

Jakelu

UML / Kirjaamo